

İLKÖĞRETİM DÖNEMİ ÇOCUĞUNUN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

Çocuklar genelde hepimize büyümüş de küçülmüş gibi gelirler. Buna karşın yetişkin insanın küçük bir örneği de değildir. Bu sebepten dolayı davranışlarını yetişkin bir insaninkinden farklı değerlendirmek gerekir. Çocuklar her gelişim döneminde içinde buldukları yaşa özgü davranışları gösterirler. Sağlıklı çocuklar yetiştirmenin ve onlarla olumlu iletişim kurmanın ilk şartı her yaşa özel gelişim özelliklerinin iyi bilinmesidir. Çocuğunuz büyümeye devam ettikçe karşılaşacağınız durumları önceden bilerek hareket etmek hiç kuşkusuz pek çok fayda sağlayacaktır. Örneğin inatçılık dönemindeki bir çocuğun annesi bu dönemin o yaşa özgü normal ve geçici olduğunu bilirse çocuğunun sorunlu olduğunu düşünerek paniğe kapılmayacaktır. Ayrıca bu dönemin çocuğun bağımsızlığı ile ilgili olduğunu öğrenirse hem çocukla zıtlamayacak hem de inadını kırmaya çalışarak kendi huzurundan da olmayacaktır. Eğer çocuk yaşına göre olması gereken dönemden geride kalmışsa, ya da göstermesi gereken davranışları göstermiyorsa bu konuda bilgili olan anne-baba çocuklarına nasıl yardımcı olabileceklerini soğukkanlılıkla ve başarılı bir şekilde bulabileceklerdir.

Çocuklarına belli becerileri kazandırmak bütün ailelerin istedikleri bir amaçtır. Ama bu konuda çok fazla aceleci davranmamak gereklidir. Çocuğunuz belli bir olgunlaşma sürecinden geçmeden belli becerileri kazanamaz. Daha iyiye ulaşmasını istediğimiz çocuğumuzun yaşına özgü özelliklerini bilerek hareket etmemiz amacıyla bu ilk merhabamızda genel hatlarıyla İlköğretim çağındaki çocukların gelişim özelliklerine değineceğiz. Siz birinci kademedeki öğrencisi bulunan velilerimizle 9-12 yaş çocuğunun gelişim özelliklerini inceleyeceğiz.

9-12 YAŞ ÇOCUĞUNUN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

A-) FİZİKSEL-MOTOR GELİŞİM

Boy, kilo gibi fiziksel unsurlar önem kazanır ve bunlarla ilgili kaygılar yaşanabilir. Bu konulara gerekli ilgi gösterilmeli ve destek olunmalıdır. Örneğin uygun bir beslenme düzeni, spora yöneltme gibi somut çözümler düşünülebilir.

Bu yaşlarda erken gelişen kız ve erkek çocuklar, ergenlik çağı gelişim özelliklerini göstermeye başlarlar. Bu, onlarda çok çeşitli fiziksel ve hormonal değişikliklere yol açabilir. Dış görünüşlerine önem vermeye başlarlar. Ayna karşısında geçirilen zamanlar artar, özellikle saçlara ekstra önem verilir. Kişisel temizlik, giysiler daha sonraları önem kazanır. Kız çocuklarında regl kanamaları başlayabilir ya da buna hazırlık olarak çeşitli kas spazmları yaşanabilir. Erkek çocuklarda ergenlik belirtileri daha geç ortaya çıkmakla birlikte, vücut hormonal olarak kendini ergenlik dönemine hazırlamaya başladığından, büyüme hızlanır.

Kemiklerin hızlı büyümesinden kaynaklı eklem ağrıları görülebilir. Bu dönemde çocukların kendilerini nelerin beklediğini bilmelerinde yarar vardır. Siz anne babalar çok detaya kaçmadan, çocuklarınıza bunların doğal gelişimin bir parçası olduğunu anlatmaya başlayabilirsiniz.

Bu gelişimlere bağlı olarak, cinsel farklılıklara, karşı cinse ve genelde cinsel birleşmeye karşı ilgi ve soruları artar. Cinsel birleşmeyi "ayıp" olarak kabul edip, "tabu"laştırmak, ilgilerinin bu konuya yoğunlaşmasına yol açabileceği gibi bilgiyi uygun olmayan kaynaklardan aramaya yönelmelerine de sebep olabilir. Cinselliğin konuşulmasının yasaklanması, çocuğunuzda yetişkinlik döneminde cinsel işlev bozukluğu gibi travmatik sonuçlara yol açabileceği gibi, uygun olmayan ilişkiler yaşamasına zemin hazırlayabilir. Bu yüzden bu konudaki merakının giderilmesinde yarar vardır. Ancak cinsel ilişkinin sembolize edilerek açıklanması yararlıdır. Çok direkt ve somut bilgiler çocuğa kabul edilmesi güç ve anlaşılmaz gelebilir.

Küçük kasları iyi gelişmiştir. Bu dönemde resim, seramik vb. kurslar çok ilgilerini çekebilir. Ayrıca evde ilgileri doğrultusunda aktiviteler için uygun ortam yaratılması, yeteneklerinin ortaya çıkmasına ve gelişmesine katkıda bulunabilir. Dikiş, enstrüman çalma, kumaş boyama, maket yapma, örgü, patchwork, tamirat, üç boyutlu puzzle yapma gibi ilgisini çeken etkinliklerde desteklenmesi ilgi alanlarını genişletebileceği gibi, ileride çok işine yarayacak temel becerileri de edinmesini sağlayabilir.

B-) SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİM

Bu yaş çocuklarının davranışlarının, değerlerinin oluşmasında arkadaşları çok önem kazanmaya başlamıştır. Bir gruba ait olma bilinci oluşmaya başlamış ve ait olduğu grupta tercih edilen biri olma arzusu önem kazanmıştır. Grup normları daha fazla önemli ve katıdır. Grup kurallarına uymadığı koşulda dışlanma tehlikesiyle yüz yüze gelebilir ve bu onu çok kaygılandırır. Arkadaşlarına daha fazla anlam yükler ve kaybetmekten daha fazla korkar. Bu yaşlarda arkadaşlar, sadece oyun oynanan kişiler değildir. Sosyal destek alınabilecek, ortak ilgileri olan, sırların paylaşıldığı, bireysel kararlarda etkili bir grup arkadaşlığı oluşmaya başlamıştır. Artık üç ya da daha fazla kişiden oluşan grupları ikili ilişkiye tercih ederler.

Arkadaşlık ilişkilerinden beklentileri yüksektir. Bu dönemde telefon trafiğinde gözle görülür bir artış olur. Ayrıca bu dönemde denetleniyor duygusunu yaşatmadan, çocuğunuzun arkadaşlarını tanıma konusunda istekli davranmanız önemlidir. Onun önerdiği arkadaşlarıyla tanışmayı reddetmek, bir zaman sonra siz arzulasanız bile, onun nasıl bir çevre içinde olduğunu göremeyeceğiniz anlamına gelebilir.

Başkalarının duygularını anlama ve paylaşma artar. Sadece söylenenleri değil, artık vücut dilini de anlamaya başlar. Karşısındakinin bakışlarındaki anlama daha duyarlıdır, yüz ifadesini okumaya daha fazla çaba harcar. Bu dönemde olayları sadece kendi boyutundan değil, karşısındaki kişinin bakışıyla da görme çabası vardır. On iki yaş civarında ben merkezci yaklaşım yavaş yavaş yerini daha eşitlikçi bir bakış açısına bırakmaya başlar. Haklı olandan taraf olma erdemli bir davranış olarak algılanır. Bilişsel gelişime paralel olarak, insan ilişkilerinde daha felsefik bir bakış açısı geliştirebilirler. İnsan ilişkileri daha karmaşık gelmeye ve üzerinde düşünmeye değer olarak algılanmaya başlar.

Yaşlılarının çok önem kazanması, ortama göre, çocuk suçluluğunun kolayca ortaya çıkmasına da bir neden oluşturabilir. Çocuk, olumlu özelliklere sahip yaşlılarından oluşan bir grubun üyesiye, arkadaşlarından olumlu yönde; aksine olumsuz olarak nitelenebilecek özelliklere sahip bireylerden oluşan bir grubun içindeyse, arkadaşlarından olumsuz yönde etkilenebilir. Bu

durumda sizin arkadaşlarından hiç olmazsa bir bölümünü tanıyor olmanız, onun etkilenme şeklini izleyebilmeye yardımcı olabilir. Size göre onu olumsuz yönde etkileyecek arkadaşlık ilişkilerine sahipse bile, bunu direkt olarak çocuğunuza söylemeniz ve hoşlanmadığınız kişilerle arkadaşlığını kesmesini istemeniz, sizin için "Beni anlamıyor" diye düşünmesine ve öfkelenmesine yol açabilir. Ayrıca denetlenme, kontrol edilme, yönetilme, zorlanma bu yaş döneminde isyan yaşatabilecek duyguların başında gelir. Bu noktada onu uzaktan izlemek ve yardıma gereksinimi olduğunda fark edip destek vermek, anne baba olarak yapabileceğiniz en uygun davranıştır. En iyi destek, sevgidir. Sevginizi davranışlarınızla destekleyip sunarsanız, çocuğunuza sizden uzaklaşmadan arkadaşlarına yönelmesi için fırsat tanımış olursunuz.

 Davranış problemleri bu yaşlarda, özellikle erkek çocuklarda, en yüksek düzeydedir. Fiziksel kavgalar, yaralanmalar görülebilir. Eğer çocuğunuz, seçtiği kişilerce tercih edilmeme gibi bir sorun yaşıyorsa, bu mutsuzluğunu fiziksel ya da sözel saldırganlıkla dışa vurabilir. Bu noktada onun sosyal becerilerini geliştirmesine destek olmakta yarar olabilir. Öncelikle yaşanan güçlüğün nedenini anlamaya çalışmakla işe başlamak gerekir. Onun toplumda kendini kabul ettirmek için kullanabileceği bazı nitelikler kazanmasına yardımcı olunabilir. Yeteneği olan alanı fark edip desteklemek (örneğin müzik, resim, spor gibi alanlarda kendini yetiştirme olanağı tanımak), yaşlılarıyla bir arada olabileceği ortamlar yaratmak (çeşitli ders dışı kurslar gibi), duygusal sıkıntılarını sizinle paylaşma serbestliği tanımak gibi yöntemler düşünülebilir. Eğer davranış sorunları baş edebileceğinizin çok ötesindeyse bir çocuk psikoloğu ya da psikiyatristinden yardım alabilirsiniz. Bu dönem, dikkat ve konsantrasyon bozukluğu ya da hiperaktivite gibi sorunların tedavisi için son fırsattır. Bu tür bir şüpheniz varsa zaman geçirmeden klinik bir inceleme için harekete geçmeniz son derece önemlidir.

C-) BİLİŞSEL GELİŞİM

 Bu dönemin sonuna doğru artık çocuklar soyut düşünme dönemine girerler. Çeşitli seçenekleri görebilme ve hipotetik düşünme yönünden gelişirler. Soyut düşünme becerisinin pek çok yansıması olur. Örneğin sosyal ilişkilerinde daha önce sözünü ettiğimiz gibi, çok yönlü ve felsefik bir bakış geliştirebilirler. Özellikle fen bilimlerine olan ilgileri araştırma ve parçaları birleştirme konusunda hevesli olmalarına zemin hazırlar.

 Derlerde ve belli yeteneklerde cinsiyet farkları görülür. Özellikle matematik ve bilim alanlarında kızlar ve genelde sözel yeteneklerde; erkekler ise şekil - uzay ilişkileri ve görsel yeteneklerde daha başarılı olurlar. Bu dönemde erkek çocuklarda yoğun bir araba kullanma merakı gözlenebilir.

 İlgilerinin desteklenmesi çok önemlidir. Ancak çok çeşitli uyarıcılarla hem ilgi alanları genişlenebilir, hem de becerileri gelişebilir. Bu nedenle kız ya da erkek çocuk ayrımı yapmaksızın eşit olanakları sunmak ve kendi seçimlerini kullanma hakkı tanımak yararlı olabilir.

 Bilgisayar, matematik, fizik, kimya gibi konulara ilgi ve yeterlilikleri artar. Tarih, sosyoloji, felsefe gibi alanlarda düşünmekten hoşlanabilirler.

 Parçaları birleştirme, bir olayın altında yatan nedenleri bulmaya çalışma gibi konular ilgilerini çekebilir. Yaratıcılık ve üretkenlikleri artar. Deney yapmaktan ve doğa ile ilgili gözlemlerden hoşlanabilirler. Düşünme ve olayları algılama biçimleri giderek yetişkinlere benzemeye başlar.

Artık onunla yaptığınız konuşmalar daha doyurucu ve geleceğe yansımaları olabilecek tarzda gerçekleşebilir. Yani konuştuğunuz orada kalmaz, üzerinde düşünür ve doğru bulduğu parçalarını uygulamaya çalışabilir.

KAYNAKLAR

Elkind, D. (1974), *A Sympathetic Understanding of the Child Birth to Sixteen*. Allyn& Bacon.

Flavell, J. H. (1985). *Cognitive Development*. Prentice Hall.

Gander, J. M. & Gardiner, H. W. (1993) *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çev. B. Onur) İmge Kitabevi.

Kuzgun , Y. (1997) .*Rehberlik ve Psikolojik Danışma*, ÖSYM Yayınları.

Mussen, P. H., Canger, J. J. & Kagan, J. (1974), *Child Development and Personality*. Harper.

Özalp, A. (1995) *Çocuğunuz ve Siz* .İdol Yayıncılık.

Yavuzer, H. (1993). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi.